

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Subscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los subscriptors, per ratlla. . 1/2 Ral.
Alestranger, tres mesos.	9 »		Los no subscriptors, per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos.	12 »	Rambla de Sta. Mónica, n.º 11, baixos.	Passant de 10 ratillas á preus convencionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

Demostració de l'existència del nostre renaxement: per *F. de Lamarch*.
 — El Raig de Sol (Poesia): per *Omar Beguí*. — Quadros á la tinta: per *Frederich Soler*. — Bibliografia: per *Eduart Tàmaro*. — Esperansa (Poesia): per *Marçal Busquets*. — Lo Rey encantat: per *Felip de Salela*. — Rondallas vulgars: per *Joaquim Riera y Bertran*. — Novas. — Reclam

DEMOSTRACIÓ DE L'EXISTENCIA

DEL NOSTRE RENAXEMENT.

Quan l'home, no gosant abarcar ab sa mirada infinita l'espectacle grandió que ofereix l'Humanitat en son etern desenvolupament, fixa sa vista, desviada per malhadada prevenció, únicament en aisladas manifestacions de l'història, en un moment de son temps, en un punt de sa immensitat, en un pas de sa marxa, y no descobreix, com es natural, altre cosa que decepcions, enganys y misèries; virtuts que's mustigan á l'alé de horrorosos vicis; justícies que, espantadas, se desvanexen al buf dels crudels despotismes; sacrificis, sense veu ni manifestació, afeigats per miserables calúmies; un Sócrates bevent la cicuta; un Cristó sentenciat á la mort més vilipendiada; un Galileu condemnat á retractarse de sas conviccions; un Colón pres per botx; un Cervantes encarcerat vergonyosament; tot un poble que gemen en lo servilisme; mentres un Neron, un Torquemada, una tirania, un crim qualsevol s'entronissen sarcàsticament, com si's mofessen dels esforços y fatigas que sofren l'Humanitat, tot pujant pel calvari de sas transformacions, pera arribar á la cim del progrés; ¡ah! alashoras l'home retrocedex, esgarriat, devant de tal espectacle; l'cor plega sas alas ab descuyt, y, poruch ó desesperat, desconexent en tals moments lo fi magnífich de son brillant destí, desitja retirarse d'aquest moviment, d'aquesta vida necessaria, arribant á l'extrem d'envejar la situació dels temps primitius y de las costums més salvatxes. Pero, si, sentintse ab la valentia y las elevadas miras que requereix l'análisis de l'Humanitat, se posseeix del lloch en que impera la filosofia — aqueix Hércules que sosté l'esperit de tots los pobles ab totes sas virtuts y tots sos vicis — y prop de la justícia que defallex, hi descobreix los beneficis que resultan de

sas despallas; y prop d'un poble degradat, altre poble que s'alsa pera sostenir sa autonomia; y prop d'un tirá, un Wasingthon; y prop d'una Roma, que s'abandona revolcantse pel fanch de sa decadencia, uns Bárbaros que, verges, plens de fé y vigor, recullen son esperit abandonat; y prop d'un Paganisme que agoneja, un Cristianisme de nova sava; y prop d'una institució que s'enderroca, altres institucions que s'alsan més perfectes; y prop dels innombrables abusos de la llibertat, los innombrables sacrificis en aras de sa defensa; y, grácias als conexements facilitats per semblants manifestacions de l'existencia completa, reconex las lleys necessaries y eternas del progrés, y abarca d'un cop de vista la magestuosa sorprenent armonia que resulta de tanta varietat de relacionats fenòmens; alashoras tranquil, inaccessible al temor y á la desesperació que ocasionan los desenganys, contempla ab tolerancia las faltas dels homes (perque conex las tendencias de sa débil naturalesa), admira ab lo més noble orgull y entusiasme sas virtuts (perque compren los lluytas qu'han de sostenir) y seré, dominant lo timó de sa inteligencia lliure, procura usar de sas forsas en mitx d'aquesta mar del món, convensut, completament convensut de que, á pesar dels esforços y fatigas ab que marxa l'Humanitat, á pesar dels abusos de totes formas qu'es forsa reconéixer en lo desenvolupament de l'història, las societats ab sas relacions, sas lleys y son geni, reflexo del geni de la divinitat, progressan sens parar, sens parar caminant cap á la reconquesta del paradís perdut, ahont, á la par que sa desgracia, brollàren'ls principis del progrés, exos Titans qu'un dia escalarán'l cel.

Y solsament analisant las qüestions baix aquest criteri complet, l'esperit observador pot ferse cárrech de la veritat de las cosas. Siga'l principi que's vulla'l que s'estudii, requereix sempre son conexement un estudi preventiu de sas causas y de las circumstancies entre las quals se desenvolupa, puig únicament ellas son capassas de colocali'ho en lo terreny ahont veritablement deu trobarse y ahont solsament proclama sa veritable existencia. D'aquesta manera, descobrint las transformacions que van sofrint los fenòmens y las tendencias que demostren, podem deduir ab facilitat son valor present y, moltes vegades, los efectes que necessariament deuen produir.

Lo temps, obeint á un impuls instintiu, dignem'ho axis, engendra novas figuras, aplicant formas novas á tots los sers. Las circunstancias, exas onadas de l'océano de l'existencia, tot ho capgirán progressivament: demunt l'edifici qu' una destrueix, altre, ab sos matexos materials, hi axeca un nou edifici, constituint una modificació convenient. Per axó, canviant tòt constantment d' aspecte, guarda tòt una relació íntima y admirable; perque segueix una lley constant, la lley del progrés, que, si destrueix, se val de las despallas dels sers destruïts pera formar altres sers; la lley del progrés que, si ho transforma tòt, es pera millorar'ho cada vegada, pera perfeccionar'ho, enmontllantho á las necessitats; ja que la perfecció entre 'ls homens, la perfecció relativa, estreba en lo major grau d' equilibri entre sas necessitats y sos medis d' existencia material, moral é intel·lectual. A bon segur que, dada nostra manera actual de ser, política y civil, la constitució que poguessem registrar mes perfecta en nostra historia, 'ns conduiria avuy en dia á la situació mes deplorable; á bon segur que la constitució que en la nostra matexa época regexi, no direm en un país de l' Africa, sino en qualsevol nació d' Europa, seria capassa d' ocasionar la nostra complerta ruina; perque tot, tot presenta son caràcter especial fundat en costums é interessos lligitims, lligitims—perque no son derogats per altres interessos ni altres costums mes legals—á lo que no 's pot atacar lleugerament so pena de causar un sério desequilibri en l'organisme social. Per aquesta rahó, si ara en los códichs actuals polítichs y civils s' hi descobren rastres, bastant notables per cert, de las lleys que 'ns llegaren los Romans, los Bárbaros, los Arabes, lo feudalisme, y la darrera unitat nacional espanyola, es forsa convenir en que no 'ns podriam pas governar exclusivament ni pel códich d' Eurich, ni pel Breviari Ania, ni pel Fuero Juzgo, ni pel sistema Foral (ja siga per las Constitucions de Catalunya, ja siga per las de Navarra, ja siga per las de las Provincias Vascas, ja siga per las de Castella, ja siga per las de Valencia etc.) ni pel códich d' Alfons lo sabi, ni per l' Ordenament de Montalvo, ni per las lleys de Toro, ni per la Novíssima Recopilació etc; en quin fenómeno hi distingirà tothom una demostració clara dels nostres principis, perque hi distingirà tothom un desenvollopament progressiu, lo desenvollopament qu' exigex l' armonia de las circunstancias. Alfons X prou desitjava donar forsa legal, sancionar ell matex sas Partidas, expressió ja dels desitjos de son antecessor Fernando 'l sant; mes, ab tot y que Irneri y sos dexebls, l' escola de Bolonia y las posteriors universitats habian sembrat las llavors de l' influencia romana, inspiració del expressat códich, lo rey legislador degué doblegar sa voluntat bax lo pes de circunstancias formadas pel sistema foral, circunstancias que, si haguessin sigut torsadas per la forsa de lleys bruscas, hagueren produït sa consegüent reacció.

Si descobrim, donchs, semblant demostració, en aquesta acumulació de fets que se succeixen en l' historia d' un sol poble, es clar que la descobrirem mes palpable, mes evident, si fem treballar nostras especulacions filosóficas en espays mes amples, ahont la vista de l' home puga distingir ab mes cla-

retat la manera d' obrar de las lleys que regexen á las existencias. Atrévimos á analizar la part que ha tocat á cada poble en l' obra de la civilisació universal; de l' Assia passem á la Grecia; de la Grecia á Roma; de Roma extenemnos pels pobles que han adit l' herencia dels pobles civilisats, y 'ns convencem desseguida de que, encara qu' una nació s' esfonsi entre 'ls dominis de l' historia, lo pert per çó son esperit, puig que com á llegat l' accepta altre nació que s' encarrega de cumplir lo destino que 'l progrés li té senyalat. Tot sér es una part de son regne natural, l' individu es una part de la familia, la familia es una part del municipi, 'l municipi es una part de la provincia, la provincia es una part del reyalme, 'l reyalme es una part del mon, lo mon es una part de l' univers, l' univers es una part de l' eternitat, y no podrem fer cap càrrech al progrés fins qu' estiguem convensuts de que l' eternitat s' ha fòs sense abarcar la perfecció. Mes no l' haurem pas d' esperar, perque 's dexa descobrir á cada manifestació.

¿Se vol saber, donchs, qué fan aquestos esperits poruchs ó perversos que temen ó renegan del progrés perque un poble, arrastrat per sos matexos errors, vaga perdut, sense nort, dintre aquest mar de l' Humanitat? ¡ah! tenen por ó blasfeman del vent que, ab son torbellí, s' emporta un gra d' arena pels aires; sense reflexionar que á pesar de pérdrer-se aquest gra d' arena, las platxes se mantenen en en son lloch necessari, sense reflexionar que aquestos matexos moviments, aquestos matexos canvis produhexen l' armonia convenient. La grana que l' aucell roba, transporta tal vegada tota una vegetació á terras estranyas: lo riu que devalla comunica á una part de la naturalesa la frescura que, pot ser, necessitava; l' aire que recorre l' atmósfera trasmet la temperatura que á una part de l' espay tal volta convenia; las despallas de la mort originan la vida; y estas relacions, molt sovint ignoradas, metamórfosis dels objectes declaran eternament que obehixen á lleys d' armonia. ¿Se vol saber, donchs, qué fan aquestos esperits poruchs ó perversos que temen ó renegan de la vida dels pobles perque 'ls veuen canviar constantment d' aspecte? ¡ah! tenen por ó blasfeman del blat que 's colga, que grilla, que 's transforma en planta y produhex sas naturals espigas. Y temen ó blasfeman á aquestas transformacions que descobren per tot arreu, que acatan sens' endonarsen, sens reflexionar que cada generació, portant en si l' instint poderós d' avançar, s' aprofita de las costums y del esperit que troba nó pera eternisarlos sino pera fabricar l' escala ab la que ha de pujar á son destino, al destino que sos instins, sos desitjos y sas necessitats li senyalan severament. Quan ni las rocas estan seguras; quan los torrents mudan de márges; quan s' admiran cada dia maravellosos descobriments; quan los carrils foradan montanyas com si obrissen lo cor de la terra al progrés; quan s' unexen mons y civilisacions apartadas; quan los pobles se saludan, extremitantse completament, ab la veu del vapor, y 's parlan agermanats, ab lo llenguatge dels telégrafos; ¿cóm no sentir tals pobles cercolar ab tal vida uns nous

desitjos y elevadas aspiracions, y no donarse las mans ab satisfacció, y no viurer ab la vida que semblants circumstancias imposan? Dormirse entre 'ls enderrochs dels castells feudals, evocant en somnis, sombras guerreras, mentres los tallers escampans canturias, y 'l fum de las xemeneyas, enfosquint l'espai de l'edat mitjana, forma en son fons l'arch d'esperansa qu'ha de guiar á las societats! Ah no! tampoch dormian las comunitats en las riberas del Guadalete buscant als héroes de passadas épocas, com no s'adormian los Bárbaros somiant ab los Comis dels Romans. No en vá's tras-sá desde 'l Paradís l'obra del progrés.

Primerament l'unitat dintre la conformitat, dintre l'esclavitut; l'existencia dintre de la mort; després l'igualtat bregant per desenvoluparse sense l'aussili de l'unitat; després l'unió de las dos forsas; després la formació de la llibertat; ara 'l desenvolupament difícil d'aquestos tres principis units. Per manera que, cumplint cada qual son destino, se reuniran en magnífich consorci, formant la convenient armonia de la actual civilisació. L'unitat d'ara, mes perfeccionada que la primitiva, no es ja l'existencia dintre la mort, sino l'existencia dintre la vida, la suma de relacions que deuen agermanar als pobles, l'unitat dintre l'igualtat; l'igualtat no es ja 'l privilegi concedit per las necessitats de débils governs incapassos de sostenir lo monopoli, sino l'aplicació dels drets concedits per la naturalesa y la justicia, l'igualtat inspirada en l'unitat y aplicada ab la llibertat; la llibertat no es ja la revocació de l'esclavitut, sino l'otorgació de facultats legals á tots los ciutadans, la llibertat unida á l'igualtat y á la unitat. Per açó tot obra dintre una esfera propia, tot té son destino, mes un destino y una esfera enllassats íntima y progressivament: L'individu, la persona humana, la familia, 'l municipi, la provincia, la nació, 'l mon, tot obra dintre sa órbita corresponent. Per axó 'ls problemas que sentats en los pobles antics, buscan sa solució primerament en la política, y que mes tart cedexen sa plassa á altres esclussivament civils, y que mes tart prenen lo caràcter d'económichs, ara 's presentan com á problemas socials, problemas que, com en totas sas respectivas épocas, estan destinats á ocasionar sérios trastorns si, en son desenvolupament, no 's ténen en consideració 'ls efectes contraproducents que resultan sempre de l'olvid dels interessos creats y costums y una infinitat de circumstancias que constitueixen la manera de ser dels pobles. Los ilotas dels Lacedemonians, los clots dels Cretenses, los prenestos dels Tesalienses, los esclaus dels Romans, etc., apoyats en lo progrés, de simples cosas jurídicas qu'eran un dia, sigueren siervos mes tart, mes tart *personas*, mes tart constituiren classes y actualment son representats pels proletaris que comensan á trobarse ab condicions pera recorrer tota l'escala social: ja tothom entra en lo tot, perque dintre d'aqueix tot, dintre d'aqueixa armonia tothom te una part que cumplir necessàriament.

Veus aquí 'l caràcter especial, las tendencias del nostre temps. Despertament de totas las forsas legals, de tots los principis llegítims pera véurerse repre-

sentats en l'escena de l'existencia. Al despertament de l'individu li seguex 'l de la familia, á n'als dels dos los hi seguex 'l del municipi, á n'als d'aquestos los hi seguex 'l de la provincia, y tot se dona la ma, y tot se constitueix en mútuas íntimas relacions, y gracias als impulsos del progrés manifestats en l'unitat, l'igualtat y la llibertat, va prenent forma d'astre brillant aquesta nebulosa de la civilisació present que, nutrida de interessants principis, portaba las sombras á las intel·ligencias ignorants y 'l temor als cors débils. Ja es hora, donchs, de que cada forsa obri dintre sa esfera, pera realisar, ab la suma de totas las activitats, l'obra que s'ha encomanat á las condicions de la nostra época. Sas tendencias estan marcadas en totas sas espontáneas manifestacions; sa naturalesa está demostrada per sa historia y sas necessitats; son ideal está trassat pel progrés. Ja que á nosaltres, dintre aquesta revista, sóls nos es dat emplear nostras forsas pera despertar l'esperit provincial, á éll nos dirigim directament, y pera sa demostració hem fet las anteriors consideracions. Mes, que no 's confonga may nostre esperit de provincia noble, fundat en la justicia, ab l'esperit provincialista mesquí, fill de l'egoisme: volem que s'estimi á la provincia perque representa innombrables circumstancias característiques de la vida de l'home, sens perjudici de que aquest matex home trenqui las ignobles barreras que s'oposan á la manifestació de sos sentiments universals de justicia; volem que l'águila estimi la roca en que feu niu, per la rahó d'haberli fet, sens perjudici de que aquesta mateixa águila atravesi 'ls núvols, y busqui hasta en lo sol, si ho desitja, millors condicions pera fer son niu millor. A l'autoritat, pot ser despótica, dels Gremis, li ha succehit l'immensa influencia de la llibertat d'associació; á l'exclusivisme de las classes, li ha succehit la lliure exposició d'interessos, opinions y necessitats que deuen resultar precisament de las contínues relacions dels pobles; y aquestas classes y aquestos gremis, que crearen la preponderancia de las nacions en altres épocas, avuy serian la primera causa de sa ruina; per lo que l'esperit de provincia avuy possible, no solsament possible sino necessari, ha de ser l'esperit de provincia que, inspirantse en la igualtat, ab l'objecte d'usar de sa propia llibertat, se mantenga dintre l'unitat. Si l'Historia, aqueix gegant que, situat en la roca del temps, senyala 'l camí que deuen seguir las societats; si a sas necessitats vitals que actualment deuen manifestar los pobles; si 'l progrés, ab sas instigadoras veus, exigexen l'expressada general representació; com dexar de representars'hy l'esperit literari de cada provincia, expressió fidel de sas aspiracions fundadas, síntesis de totas sas forsas? Ah sí! 'ls renaxements literaris com la nostre, son un assentiment á las disposicions de l'Historia, una resposta á las veus de las necessitats del nostre segle, un cumpliment de las órdenes del progrés. Ningú 'ls deturará, com no 's pogué deturar cap de las manifestacions históricas que, á pesar dels obstacles que ensopegaban ab las ideas extremas, se desenvoluparen convenientment, arribant á sa aplicació. Avant donchs! mes no tant que 's perdi de vista al passat; l'home que

sembra, 's detura prop del sot pera colgar la llavor.

F. DE LAMARK.

EL RAIG DE SOL.

Al Bon-Jesuset petit,
petit que no caminava,
la Verge li dava 'l pit
y mig riguent se 'l mirava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Damunt la falda 'l tenia,
y mentres ulls cluchs mamava
una ma 'l cap li tenia
y ab sos dits el pentinava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava,
dolçeta cançó.

El Pare Etern Creadó
des de 'l cel los contemplava
dementres pe 'l finestró
de la cambra 'l sol entrava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Damunt aquell raig de sol
la Verge á son fill posava
y el Bon-Jesuset totsol
damunt el raig s'aguantava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

La Verge á son fill mirant
enterra s'ajonollava,
y el Bon-Jesus devallant
á sa falda se'n tornava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava
dolçeta cançó.

Com qui estreny un rich tresor
la Mare al Fill abressava.....
Y rich mantell de llum d'or
á Mare y Fill abrigava.

Y un àngel tocava
daurat guitarró,
y dolça cantava,
dolçeta cançó.

N^o OMAR BEGUI.

Juny-1872.

QUADROS A LA TINTA.

III.

LO PARE AIGURÓS.

Lo tipo quals circumstancias y efectes nos proposem pintar se diu senyor Ramon. Havia tingut una botiga molt acreditada de llauner y com que va ar-replegar tota aquella tungada de las fiambresas y fón dels que van fer mes banyeras de llauna, va guanyar lo que's necessita pera fer la viu viu, y ara

fins vos diria ahont s'está, passant ab la séva rendeta, sino fos que podria pendreu á mal, y no estém per brochs perque no heu vist home mes serio qu'ell en tots los dias de la vostra vida.

La séva serietat es la que contat y rebutut ha format lo seu caràcter, y com per altra part no ha dat altra ventatja que la de que avuy nosaltres poguém ferne aquest article, ara no falta sino que 'ns surti malament perque quant se mori lo senyor Ramon se'n vagi al cel sens haver produhit res de bo en aquesta terra.

Quant tenia la botiga de llauner feya y adobava tot lo de llauna del regiment d'Ultonia, y á copia de tractar ab lo coronel, qu'era un home molt farrenyo, vá anar agafant los seus hàbits, lo seu llenguatge y la séva exactitut militar fins al punt de que portant lo pel com ell, un corbatí alt, y barrejant en sa aspre conversa algun *ajo* y quatre ó cinch renechs castellans, tenia esvarada á la séva dona y als fadrins de la botiga quan erissantseli lo bigoti, que semblava de cerdas, dava una *patada* á terra y deixava anar un renill com un cabali.

A n'aixó afejiuhi que quant volia insultar á algú també ho feya en castellá perque li semblava qu'era aquest l'idioma mes sério, y com que totas sas disputas anavan adornadas de ¡Indecente! ¡só cochino! y altrás magarrufas per l'estil, se pot ben dir que las sévas questions, com en Titó y D.ª Paca ó la Layeta de Sant Just, eran totas bilingües.

Ja tenim donchs lo nostre home en escena.

Es molt prim, sech y alt. Dú un bigoti molt gros, es junt de cellas y vá decentment vestit de senyor, si bé sempre de colors molt foscos perque fins en lo vestir li agrada anar sério.

La séva dona parlantne un dia ab la senyora del primer pis deya qu'ella podia jurarli, ab tota serietat, que ni un sol cop l'havia vist riurer.

—Be; pero dona, deya la bona senyora admirada de que aixó fos possible; vostés bé tenen fills, bé deu acariciarla encara que siga *cuan dos celis* pera probarli 'l seu carinyo.

—A no ser que siga quan ja 'l llum es apagat, deya la pobra dona, no he vist may que la séva boca s'obris per una rialla. Miri si es sério que una vegada qu'estaba sol á casa, ó á lo menos ell s'ho creya, jo vaig entrar en lo moment en que reya ell mateix de que li eixís un elastich per sota lo faldó de la tubina, y se va enfadar tant de que l'hagués vist rient, que ab una miqueta mes me trau de casa.

—¡Pero home, perquè reyas! li vaig dir jo tota aturdida. —No reya qu'estornudava, va contestar, ell fingint un estornut que de cap manera va lograr ser consonant de la rialla qu'havia compromés sa dignitat d'home.

La séva dona y quants lo voltavan s'esglayavan al sentirlo, y la sumissió qu'ell veyia y que creya efecte del carinyo no era mes qu'un efecte de la pór que feya.

Aquest bon senyor donchs ab tota la serietat que poguéu imaginarvos un dia va tenir qu'anunciar á n'als parents y coneguts que la séva *senyora* havia donat á llum un noy.

Ja havia tingut noyas y de suposar es que ab la

mateixa serietat las criaria á n' ellas que á n' ell; pero nosaltres volem aprofitar lo quí mes serveixi per destacar lo nostre tipo y cap com lo noy qu' havia de ser l' heréu y qu' ell havia determinat pujarlo ab tot cuidado nos serviria en tot y per tot pe'l nostre propósit.

Lo coronel va ser padrí.

Lo senyor Ramon n' estava ennamorat porque era tant sério y, encara que sense riurer, va estar content de que'l seu fill pogués tenir ab lo temps un protector de tanta upa.

Bé es veritat que's murmurava y deya lo vehinat si'l coronel y la séva senyora.... Pero'l senyor Ramon ferm en que un senyor tant sério com era'l padrí del noy no podia ser capás de cosas tan informals, no ho volia creurer y ab tota confiansa se'n anava deixant lo á casa fent carícias sérias á la criatura, ab la séva dona.

Ademés lo senyor Ramon deya:

Si la meua esposa sab que per una *frusieria* ja ténim á casa una de *Dios es Cristo*, quant mes no's guardará de fer una cosa qu' ella sab de segur que la mataria.

Siga com vulga lo cert es que'l noy que's deya Pauet anava creixent y fentse maco com un pom de flors.

A n' al senyor Ramon tant se li endonava porque deya que un home solament siga una mica mes hermos que'l dimoni, ja n' hi ha prou.

Aixó mereixia tota l' aprobació del padrí. Era tant lleig com lo pare, y á tots dos importaba qu' aquesta idea prengués peu y estenentse pasessen á ser los mes apreciables los homes mes lletxos.

La criatura comensá á xampurrar alguna paraula, y com que'l senyor Ramon havia determinat criarlo ab tot rigor no volgué de cap manera que li fessen dir *bava, leta, titit* y totes aquestas monadas ab que's comensa á frassejar, sino *avía, germana, auell*, y tot tant ben dit com ho deya ell mateix, ab lo objecte de que la criatura parlés bé y no fés com totes las altres que á n' als set anys encara parlan malament per culpa dels pares.

Mes com que per las criaturas la simplificació carinyosa que de las paraulas los fan las personas que las estiman vé á ser lo Narro ab que se las ensenya de parlar, resulta que com lo noy del senyor Ramon trobava mes dificultat en pronunciar lo que sentia va parlar mes malament y va tardar mes á saberne que totes las altres criaturas que n' aprenen ab l' antich sistema.

Com que per ser tant sério s' ha de ser molt tonto, lo senyor Ramon ho era bastant, y aixó unit á la poca instrucció qu' havia rebut, feya que quant no sabia fer una suma ó escriurer una carta ben dictada, deya:

¡Ah! No no! Aixó si que, si Dèu nostre senyor m' ho deixa véurer, no vull que passi ab en Pauet. Ja que son pare es un burro no vull de cap manera qu' ell ho siga. Estudiará per advocat y com que si Dèu ho vol quant arribi aquest temps jo ja podré ferho, no vull qu' hi hagi al món res per apèndrer que'l noy no ho sáiga.

Mentrestant la pobra criatura s' anava fent, y, no porque ell no la estimés com á pare, sino porque de-

ya qu' era forsós reprimirse lo carinyo porque los noys se crien ab temor y respecte l' ángel de Dèu va caréixer enterament de tots aquells afalagaments que fan la dolcesa de la primera infancia.

La séva mare tenia ordre de no riurer ab cap de las sévas monadas.

A ficar lo al lletet debía anarhi la criada y de cap manera ella porque després no s' avessés la criatura á no poder dormir sens las justas carícias de la que li havia dat la vida.

Un cop al lletet debían deixarlo sol y á las foscas porque s' avessés á no tenir por.

De vegadas plorava.

—Ramon ¿me deixas pujar á véurer si'l noy té alguna cosa? deya la pobre mare, ja tremolant d' haberse atrevit á fer proposició com aquella.

—¿No li heu posat la post al lletet? deya lo seu pare.

—Sí.

—Donchs deixéulo estar, ja sabem que no pot cóurer, ja sabem qu' ha sopat y que no pot tenir gana, ab aixó que plori.

—¡Pero com veig que té un desconsol tant gran!

—¡Ni que's reventi! Si quant es tendre l' arbre no es quant s' adressa, ¿com voldrás adressarlo després que ja siga dur de soca. ¿No veus que es pe'l bé d' ell? Las criaturas s' han de criar ab rigor y creu que si'ls meus pares ho haguessen fet ab mí com debían, no'm trovaria jo ara un burro com me trovo.

Y, com aquell ase que's va morir de fám quant ja comensava á avessarse á viurer sense menjar, lo pobre noy se va anar avessant á tot, y ja ni's queixava ni plorava ni demanava res, porque comprenia que també era inútil y no trovant correspondencia en ningú lo seu tendre carinyo, va fer com si se li concentrés en lo cor y ab la mes freda indiferencia pe'ls que li havíen dat la vida obedia com un d' aquets autómatas que quan los tiran lo fil alsan los brassos.

Com qu' una criatura, per bona que siga, sempre dóna motiu per castigarla, resultava que ¡pobret! no tenia cap de las expansions y motius de goig que totes las altres criaturas, no sent tant bonas com ell, teníen sempre.

Arribava lo diumenje de rams y per càstich no tenia palma. Arribava Pascua y per càstich, lo senyor Ramon demanava al coronel que fes lo favor de no darli mona.

Lo coronel que á sas ideas de severa disciplina hi afegia la de que aixis no havia de gastar quartos per comprarla; deya que aprobaba lo rigor ab que's criaba al fillol y ell afegia porque creya tenirne un deber com á padrí, una sumanda que la pobra criatura quedaba esvarada y no sabent hont girarse pera trovar un consol á tanta injusticia.

Arribava lo dia dels reys: tot esperansat de bon dematinet corria al balcó ahont la nit antes havia posat la sabateta, y..., una brasa de carbó, ó unas deixuplinas ó be un regle per dar palmetadas era lo que'l pobre angelet trobava, en lloch dels clasicls esclopets y encisadoras juguinias que fan la ditxa de tots los noys de la seva edat, en semblant festa.

La pobra mare trobava injust aquest rigor porque en Pauet com á criatura's portava tot lo bè que podia portarse, y així ho feya avinent á n' al seu marit sempre que venia á tom parlarne.

—Las criaturas no 's portan bè may—li contestava ell—tenho per màxima.

—¿Pero també ¡pobret! qu' ha de dir al véurer que sens haver dat motiu per res se'l castiga d'aquesta manera.

—Lo qu' ha de dir de segur es que si 'l seu pare no dant motiu ja 'l castiga d'aquest modo, mòlt mes jo castigarà lo dia qu' arribi á darne y no crech que siga errada aquesta idea perque ell procuri ser tot lo bo possible

La pobra mare sentia dintre del seu cor que alló era una crueltat increible; pero no tenia rahons que oposar á la lógica brutal dels dos ximplers que la dominavan y seguia fent cara farrenya á n' el pobre noy que ni en sa mare trobava los amanyagaments y l' amor, pe 'l que 'n vá 's delia.

A tot aixó lo seu pobre cor anava creixent vuit de dins.

Aquell noy era, en lo terreno moral, un soldat al que ensenyaban l' ecserci los mes cruels y desapiadats sargentos.

Ni podia plorar, ni podia riurer, ni podia jugar, ni podia estar quiet, ni podia fer re.

Lo senyor Ramon deya que la gran manera de criar á las criaturas era contrariarlas y com sempre volia que fes lo que no feya, fins martirisava al pobre noy quant presa de la melancolia que li daba l' anyoransa que de tot sentia, li manava qu' anes á jugar y qu' estés alegre.

Una de las cosas que mes satisfeyan al senyor Ramon, respecte, al seu sistema, era que encara may habia tingut de posar la ma á sobre del seu fill y en aixó 's fundava per defensarlo y dir qu' era 'l millor que podia seguirse; sense pensar que mòlt mes valia que d' en tant en tant li hagués espolsat la són dantli quatra clatelladas sense conseqüencia, que no pas haber assecat d' en mica en mica todas las fonts d' amor y tendresa ab que havia vingut al mon la pobra criatura.

Y no era que no l' estimes no; l' estimava molt; ho feya pe 'l be d' ell; pero creya qu' havia de ser pare rigurós, y aquella, segons lo seu modo de pensar, era la sola manera de ferho.

La gran satisfacció del senyor Ramon, lo dia que tenia algun foraster ó convidat á casa, era ferli reparar que 'l noy l' entenía no mes que ab la mirada. Ab la mirada li demanava á taula lo vi, l' aiga, 'l pá, y la pobra criatura, esglayada, en compte de dinar, no feya sino seguir ab la vista los moviments de son pare, per que tremolava com la fulla al arbre á la sola idea de pogué dexar d' entendre'l d' alguna cosa.

Quantas vegadas ¡pobret! estava plorant á llágrima viva per alguna cosa que, ab prou pena del seu cor, li negava la seva mare per ordre del senyor Ramon; mes ho sentia aquest desde la botiga, pujava corrents á dalt y vos hauria compadescút lo véurer de la manera qu' aquella criatura callava de repent al sentir pujar son pare, renegant en castellá per ser mes serio. S' agafava ab las faldillas de sa mare que tremolava tant com ell, y, ab lo plor vulgas no vulgas nuát á la gola, tenia ni panteix com un auçellet quant l' havén agafat y 'l tenia dintre la ma fadigat de la volada.

A tot aixó lo noy feya ja un quant temps qu' anava á estudi y era tan aplicat que 'ls mateixos mestres se n' admiravan y, un dia que 'l seu pare al vá aná á buscar:

—Vaja, vá dir lo mestre, qu' aquí té un noy qu' estudia mòlt y, si segueix així, ab lo temps farà honor á la familia.

¡Ah, quina 'n vá haber feta aquell mestre!

L' endemá lo senyor Ramon vá anar á trovarlo y parlantli á solas:

—Recordis—vá dir—de no dir may mes á devant del meu noy que ja estudia y se porta pron bé.

—Com jo veig que pobra criatura fá massa y tot.

—Una criatura may fá massa. ¿Que no ven que si ell sent aixó no procurarà afanyarse y vosté 'm perdrá tot lo que jo ab mon rigor he guanyat fins ara.

Lo mestre vá trovar que tenia rahó lo senyor Ramon y d' aquell dia en avant lo pobre Pauet vejé tot esbarat que fins lo senyor mestre, qu' á n' ell se li havia fét tant simpátich perque era l' únich que l' alabava també se li havia girat en contra y no trobava ben fet res de lo qu' ell feya.

La criada l' anava á acompanyar á estudi y l' anava á buscar; en sa vida havia jugat ab un noy de la seva edat.

Lo senyor Ramon se l' enduya á missa y á passejar ab ell.

Passavan pe'l carrer ell, lo noy, y un company del senyor Ramon; veyan un cuadro de un calígrafo, ó una máquina notable, ó qualsevol obra d' art; tots s' aturavan; lo noy mirava ab afició l' objecte exposat.

—¡Miratho miratho! deya lo senyor Ramon ab una veu que ja esglayaba al pobre Pauet—miratho, burro, que no ho farás en ta vida, no!

Y allavors lo gran neci, girantse á lo company ab qui anava, deya:

Y no 't creguis que no té res de tonto; los mestres n' están molt contents, es mòlt aplicat y apren mòlt depressa, sino que á las criaturas no se 'ls pot dar alas y jo veig que, per la familia, no hi ha res com ser rigurós y tractarla á baqueta.

Com qu' en mitj de tot aixó lo dominava la idea de que si ell era un burro lo seu fill no havia de serho, la pobra criatura aprenia á la vegada: francés, inglés, llatí, comptes, geografia, piano, y que se jo quantas cosas.

Era massa jove per tant y temerós del castich terrible que preveya en cas de no saber alguna de las lliçons, estudiava dia y nit, y mentres sopava, y mentres dinava, y no tenia un moment d' expansió y la seva salut vá arribar á valerne de menos.

La seva mare;—Mira Ramon, vá dir, que 'm sembla que 'l noy estudia molt.

—¡Aixó es; digan qu' ell ho senti!

—No ho dich pas qu' ho senti; pero tinch por que si 'n fem una mica massa....

—Un noy no estudia massa may. Si jo, quant lo meu pare me deya estudia que 'l papa 's fá vell, 'l hagués cregút, no seria, com ara só, un burro de quatre solas.

¡Y tal si ho era de burro!

Mentres ell deya:—may ho farà mes jove qu' ara, la pobra criatura, de tant estudiar, se vá enmalaltir,

y, groch, prim, transparent, quasi á tothom compadexia, menos á son pare que deya qu' alló ho feya la creixensa.

Un dia, poch després que 'l senyor Ramon havia plegat la botiga, perque apunt ja 'l noy de comensar los primers estudis d' advocat no volia que 's digués que 'l seu pare feya embuts y cafeteras, un dia, dich, lo pobre Pauet se vá ficar al llit.... per no aixecarse.

¡Pobre ángel! ¡Quins últims moments tant cruels vá tenir aquella criatura! Las llágrimas amargas de la seva mare, lo plor abundós del senyor Ramon; tot ho despreciava perque creya que ni may l' havian estimat ni l' estimavan, y ab los ulls ficsos al cel semblava que 'l mires ab desconfiansa de trovarhi lo que no li havian dat may en la terra. L' amor dels pares.

¿Y no era natural pensar que ni entre 'ls ángels lo trovaria quant ell veyá que no l' havia pogut lograr dels que li havian dat la vida?

Ab tot y aixó lo senyor Ramon es alabat per tot lo vehinát per lo bé que sab criar als fills y ell mateix está tant convençut de que aixís es com déu ferse que, quant, comprenent que 'l seu rigor vá matar á n' en Pauet, ne parlan ab la seva dona:

—Ja ho veig, diu; pero mes m' estimo que s' hagi mort que no pas que per causa de haberio criat malament s' hagués vist, Déu nos en guart, en un afront, y hagués deshonrat á tota la familia.

A n' aixó algú 'm podrà objectar qu' ell coneix altres fills criats ab tant rigor y no s' han mort.

Jo també 'n coneix.

Pero aquets han suferit com una condemna á presiri tot lo temps que han estat baix la tutela de son pare; de vegadas s' han perdut perque, desitjosos de respirar ab llibertat, quant ho han pogut fer s' han llansat á tots los escesos, y, quant no, s' han separat aixís qu' han pogut del que 'ls vá dar la vida, y sens faltarli á cap dels respectes materials que marca lo terror ab que 'ls han criat, han dit sempre que 'l seu pare no 'ls estima y que res deuen al home que may ha tingut per ells una carícia.

S' enganyan com en Pauet quant agonitzava.

Los pares com lo Sr. Ramon estiman tant com pugua fer un altre; pero s' han ficsat en que un pare per ser bo ha de ser rigorós y aixó 'ls estravia.

Ni tant ni tant poch. Lo terme medi tan saludable en tot es lo que convé en aquets casos, y, quant no, m' estimo mes lo pare ennamorat que riu com un papanatas y li cau la baba á la menor agudesa de son fill, que no pas aquest que, ab tot lo bon intent, lo martiritza y no para fins que 'l mata.

FREDERICH SOLER.

BIBLIOGRAFIA.

Las órfanas de mare escrita per D. Joseph d' Argullol.

(1804 á 1806)

Las publicaciones periódicas de nostra ciutat al parlarne dels Jochs Florals d'enguany, han fet plausible membransa de la novela dessus dita. En lo diari

de Barcelona del 30 de Agost s' hi llegí un correcte article en que 's parlaba ab alguna extensió de la dita novela y ensemps de la no menys recomenable per son estil «lo coronel de Anjou»; mes fins ara la Renaxensa esclussivament dedicada al foment y cultiu de las lletras catalanas, no ha presentat á sos lectors un detingut judici del' obra repetida y có es lo que emprendem sens entendre que lo nostre sia lo mes clar, expert ni diffinitiu en aytal crítica.

Isaura y Camila fillas del metje D. Eduart Llansó y l'advocat D. Joan Casanovas, netas abdos de D.ª Agnés Parera y abdos órfanas de mare, seguintne l' impuls de llur educació respectiva, có es romántica y despreocupada la de la 1.ª y senzilla, casera y un si es no es del temps vell la de la segona, comensan llurs amors; la primera ab en Rocafort jove galant y amich de seguirne totas las novetats del segle, essent ademés amich y seguidor de tots los vicis; y la segona ab en Felix Serena mestre veler de bonas costums y sempre cuidadós de prosperar en son ofici. Las relaciones de l' Isaura, si bé encovertas eran per tothom endevinadas, escepte son pare que fiat en la rahó de sa filla, en sa educació y ab las flamants máximas que á tot hora li ensenyaba, poch cuidaba mes que de llegirne las obras francesas ahont trovaba estupendas ressenyas de novas aplicaciones del vapor ó l' electricitat, ó bé los diaris ahont venian contadas las batallas encisadoras de Napoleon lo capitá del segle, espurnejantne encara flamaradas de la gran revolució política y social francesa. Aixís fou com sorprés lo metje Llansó al saberne per sa filla novas certas de sa determinació de casarse ab en Rocafort, restá com atontat puig tal partit no li agradaba y per altre part no podia contradirni l' escolliment de sa filla seguintne la corrent de sos principis. Robada l' Isaura per en Rocafort, se casaren á Barcelona á despit de 'n Llansó, y si bé tornats á Manresa sols foren rebuts per la criada de confiansa de D.ª Agnés, la senyora Tuyas, poch tardá lo metje á obrirne sos brassos 'ls dos novis. Mes feta ja la reconciliació ab tota la parentela, y passat no molt temps, de sopte després de una perdua en lo joch, fugí en Rocafort ab son inseparable mal-geni lo capitá de suissos Rotchel, y mort després en desaffio sols deixá á la trista Isaura un fill com á tendre y trist recort d' una passió irreflexiva, y, encara que forta y encisadora, tan negra com avolment pagada.

Camila nodrí sempre en mitg del cor son amor envers Felix Serena qui no perdia ocasió pera donarli provas, si bé moltas encobertas y senzillas, de que era son desitg que arribés lo dia de dirli esposa, confiant en que son treball fora recompensat y que tots los obstacles fins los de son oncle que 'l volia frare desapareixerian coneguda la virtut de sa escollida.

En efecte en lo llit de mort de D.ª Agnés y descoberta per la bona avia al Prior P. Gabriel la passió que son nebot nodria envers sa neta Camila, lo reverent frare cedeix de sos propósitos y arriba felisment á terme lo desitg del dos tímids ennamorats ab gran goitg de l' avia y del pare de Camila lo digne y prudent D. Joan Casanovas.

Aquesta trama, dona lloch á situacions variadas, á

totas las peripecias de la vida casera de dos familias de la classe mitja, pera no dirne de una sola de que 'n fou soca la casa de Parera; y sens empalagosas digressions ni rebuscats incidents l'autor ha trovat medi de que prenguesen tó y visquesen vida propia tots los personatges secundaris.

Lo P. Gabriel es lo frare aferrat al convent com l'eura al mur, y l'enemich de tota novetat com ocasionada sempre al erro ó al pecat. No es per altre part un místich elevat, sinó un bon religiós, y segons lo temps ho portaba, un consultó obligat de familias de bona conciencia, á las que donaba sos parers llealment encara que després ne fos mimada bona part de sa severitat.

La senyora Tuyas es la criada d'altre temps que pels llarchs serveys contrets prenia una part activa en los goitgs y dols de sos amos, y, com en tot temps, no descuydaba terciarne en los festetgs sens olvidar tampoch son casori sisquera ab l'Andreu et andadó d'una confraria.

Lo senyor Llimona personifica la coneguda mena del curiós y desocupat, de mitjana educació y una xica de malicia, que per tot fura, tot ho sap, tot ho roda, tot ho canta, tots lo cercan y ningú may l'execra ni l'estima.

Altres com Mossen Comas, en Mollet, en Ginabreda etc. se mouhen en diferents capítols y encara que en tercer ordre es forsós reconeixer que tenen tots propia y variada fesomia y que concorren ab molt acert á la formació del cuadro que la novela desplega.

Ardua n'es la tasca d'una novela de costums, puig cau molt facilment en los dos extrems de pintarne ó be personatjes y fets històrichs que per forsa desencaixa de son estatje propi, ó be las baixas passions que nodrint los vicis donan á llum innumerables fets que son la vida dels melodramas ó novelas traspirenaicas; y en altres cassos com fins are poch esdevenia á nostre teatro catalá pinta sols las costums d'una classe, mes conegudas per esser en general mes expansivas,

Lluny de tenir que circumscriures á tals extrems, lo ver novelista de costums deu procurar que totas las classes tinguin cabuda en sa obra presentantne sa armónica diversitat, y si be algunas vegadas podrá pendrer per fondo del assumpto un ó mes personatges històrichs, sens dubte que las mes convé que tot fos original y tal vegada com á centre de majors inspiracions pera la formació y desnuament de la trama, será la classe mitja y no cap de las dos extremas la que mes camp ofereixe pera una bona imaginació.

Lliure de molts imperfeccions de la classe baixa y de certs refinaments de l'alta, n'es la classe mitja com un mar sens encrespadas onas, y si be sempre mogut pel oratje y ab fons per demés pregó, pot sondarse ab mes justesa sens l'atribulament que d'altre modo 's patiria.

Dat aquest prisma, las costums de cada segle poden esser verament conegudas y jutjadas, puig generalment dita classe mitja no pren de soptelas novas com lo plebeyo sols per tenirne tal aspecte, ni reté mes de lo convenible las antigas com sol ferho la classe alta; y per consegüent vist lo que tal classe

accepta ó dejecta en determinats secles, tindrem per cert la mes justa mesura dels elements mes vitals de la societat que volgnem coneixer.

En aquest punt precisament resta calcada la novela las órfanas de mare, y entre los personatges que fluctuan moguts per las corrents d'una época essencialment revolucionaria per Espanya, com ho fou la de 1804 á 1808, n'es certament D. Joan Casanovas, segons ha reconegut l'altre ja citat crítich, la figura mes acabada y la que dona perfeta mostra del estat definitiu á que caminaba aquella societat ahont elements antichs se gastaren per l'oci, la máquina gubernamental ho absorbí tot, y las novas foranas n'eran com uns fochs d'artifici que ab sa fugitiva resplandor trastornaban de goitg á molts testas, quedantse de sopte en majors tenebras per no entendre mica llurs causas ni llurs efectes.

Be ha presentat l'autor totas las escenas de sa obreta, ab escrupulositat restan pintats los mobles, trajos y estils de nostres avis; mes encara que en tota l'obreta l'estil corra ab facilitat, es innegable que en lo capítol XV en que n'es contada la cassera feta per Mossen Comas, l'Alsina, en Canals, en Mollet y en Cirera, las ideas pareix que flueixen sens esforços y á plé doll en l'imaginació del autor; lo lector olvida tot seguit que alló es incidental, s'interessa vivament pel cuadro que se li presenta, no pert un pas dels alegres cassadors ni una sola de llurs paraulas, y després de entaulada sa conversa, que ab tota naturalitat ve á recaurer en los personatges principals de la novela, 's dol de que tant prest sia termenat aquell capítol.

En los demés l'art se trasllueix entre la súbtill malla de ben concebudas ideas y estil ben castigat; se conservan inalterables la filada dels pensaments y lo carácter dels personatjes, mes en lloch com en lo dit capítol en que tal volta hi concorrian peculiars circumstancias, l'obra presenta aquella frescor y facilitat de contextura qu' es patrimoni dels mestres en l'art de novelar.

Respecte al llenguatge nadiu de Manresa l'autor ha sentit desde sa petitesa á son entorn veus y frasses encara ben catalanas y ditas també ab entonació assats correcte, y per ço n'es que exceptats alguns finals en *os* que á nostre entendre escaurien millor en *ls*; l'us molts vegadas de *lo seu*, *los seus* en lloch de *son* y *sos*, la falta d'us de algunas paraulas que si be un tant antigas no creyem sien encara desterradas de l'idioma, y per últim las divisions d'escola dels que voldrian ó no l'elisió de vocals per medi de cometes y la variació de certas vocals terminativas, son aquestas las únicas observacions que á nostre parer cal ferne, puig en general la frase es correcte, concís l'estil, variat segons ho requereix la trama y adaptat sempre á la manera corrent en nostra terra pera contarne llisament lo que 's desitja.

En falta d'obras en nostra moderna literatura catalana, digne entenem que n'era la noveleta las órfanas de mare de atreurer l'atenció del consistori dels Jochs Florals, li diriam també exemplar puig que d'ella brollan molts llissos moralisadoras, y

perque segons sa norma pot pendrer elevat salt nostra novela de costums, y si be pels mestres experts l'obra revela una ploma en aytal género novensana, per tothom serà llegida ab gust y pot figurar en totas parts sens perill lo mes remot. Est tal primer ensaig, pot donarne per pagat á l'autor de sas prolixas investigacions y del treball de ordinarlas y animar las situacions ab molta subtilitat imaginadas.

EDUART TÁMARO.

ESPERANSA.

« ¿Ets fill de Catalunya, y per ta mengua
Encara no has cantat en catalá?
¿Perqué, jovent, no cantas en la llengua
Que ta mare en sos brassos te ensenyá?
¿Cóm, cóm Apolo indiferent te mira
Sens castigar ta falta ab tot rigor?
¿Com eix Deu irritat no t' pren la lira
Pera entregarla á un catalá millor?
« ¿No has vist may per ventura una nineta,
De hermosura tesor, de gracia espill,
Que ab catalana llengua, amoroseta,
No t' recordia la terra d' hont ets fill?
« ¿Cóm ta materna llengua així desdenyas?
¿Cóm no sents una veu dintre ton cor,
Que indignada t' reprenguia, puig no ensenyas
Ab versos catalans trovas de amor?
« Ja comprench ton temor; suposas dura
Y aspre tal llengua per tan dolsos cants...
¡Oh tu no ho saps! es tanta sa dulsura,
Que ha fet la ditxa de millions de amants. »
Prou, misteriosa veu; mon cor suspira,
Puig ja, llagat de amor, viu malaltís;
¡Vingua al moment ma descuidada lira,
Cantaré en catalá... Vull ser feliç!

Fresca y pura com la rosa
mes hermosa
que en la terra haja florit,
es la casta Isabeleta,
la nineta
en qui penso dia y nit.

Nit y dia penso en ella,
puix es bella
com la mágica visió,
que d'estrellas coronada,
tè encantada
de mos somnis la regió.

Hi ha una planta que al sol gira,
si èll las mira,
tantas fullas com Deu vol;
tú ets un sol, y ma esperansa,
que no s' cansa,
fa temps que es un girasol.

¿No m' escoltas, Isabela?
¿creus que m' gela
la fredó de ton desdeny?
— ¡Oh no, no! qu' encara aumenta
esta ardenta
tempestat que m' roba l' seny.

Tú pots ser tan desdenyosa
com hermosa;
jo seré ton ferm amant;
si es constant ta indiferencia,
Deu paciència
m' ha donat y amor constant.

Ma esperansa es tant florida
com ma vida,
tant inmensa com l' espay;
pot robarme ta hermosura
la ventura,
pero la esperansa, may!

Si ton desamor me mata,
ella es grata,
me guiará al paradís,
y al bon Deu pregaré luego,
com ja prego,
qua sias sempre feliç.

Entretant, Isabeleta
gracioseta,
mos sospirs dono al espay;
pot robarme ta hermosura
la ventura
pero la esperansa, may!
† MARCIAL BUSQUETS.

BALADA.

Lo Rey encantat.

I

— Jo 't jur que cap imatge serà prou poderosa pera enfosquir ta imatge; jo 't jur, estimada meva, que cap impressió serà capassa d' esborrar la impressió de ton amor. ¿Lo sol? ¡Si en lo sol hi anyoro la llum de tos ulls divins! ¿Las flors? ¡Si en sa flayre hi trobo á faltar ton alé delitós! ¿L' ayre? ¡Si en l' ayre no hi trobo tos patons ditzosos!...—Y, contentse sas miradas en un sentiment fons, molt fons, s' adormen tots dos, ab lo cap acostat y ab las mans agafadas.

II

— Rey d' un gran poble, no 't puch brindar plahers tant nous com desitjaria. Mes pot ser los trobarém; vins.

— ¿Ahont me conduhexes?

— Dexem la terra que t' oferex montanyas de ferro y boscos d' alsinas, fusta y metall pera las llansas; dexem la terra que t' oferex vassalls aduldors, armonías mentidas qu' arrullan agradablement lo cor dels prínceps, y entrém en mon regne. Las onadas s' estremiran á ma vista, y, arraconantse com per encant, te formarán un palau magnífich ab columnas de pedras brillants, sostre de corals y perlas, paviment d' espumas y coxins d' ondinas y altres génis misteriosos: puix jo so germana de las onadas, jo so una fada d' aquells abismes encantadors. Mes recordat de tas promesas: recordat de que cap impressió podrà esborrar l' impressió de mon amor, perque un cop haurás entrat en mon palau encantat, no 't será pas possible trencar los ligams que t' uniran eternament ab mí. Desde llavors serás immortal, perque no viurás entre 'ls hòmens, ahont tot cambia segons lo vent que regna.

— Oh, jo vull ser immortal pera gosarte eternament.

III

Sentats en un coxi d'espumas, voltejats de las il·lusions que produhexen las ayguas somniant ab la llum que las besa, s'están lo rey y la fada. Sembla qu'ell ja ha olvidat completament son reyalme y tot lo mes bell del món y de la terra: tanta bellesa y tant d'amor y tants de misteris lo cautivan. Mes ¿qué tè? Lo sostre movable s'estremex d'una manera estranya; las onadas inquietas, topan las unas ab las altres transmetent una veu qu'arriba á l'esperit del rey com un llamp d'armonias que, ferintlo, li fa fer un salt terrible. Pron s'esforça la fada en apagar tal remor ab la remor de sos besos apassionats; mes lo desconeget fins 'ls desdenya.

— Oh, esclama, l'estranger entra en mon reyalme: mos soldats me cridan. Trèncam aqueixos llassos que m'ligan á n'aquest regne malehit.

— No pot ser: ton jurament te feu immortal: ja no tens pàtria. ¿Perqué m'jurares tals promesas?

— ¡Ignorava que l'amor á ma terra es mes fort que tots los amors! ¡Malehida l'immortalitat si 'ns priva de tenir pàtria!

FELIP DE SALETA.

RONDALLAS VULGARS.

EN RIB-Y-RAB.

I.

Llarga fora l'arrondallada historia si jo recordava tots los fets que justifiquen lo nom qu'heu llegit damunt d'aquestas ratllas, noys y noyas á qui van endressadas.

Si havia de comensar per las trassas y manyas de que's valia En Rib-y-rab pera que 'ls companys seus, quan era xicot, no trobéssin cap niu dels qu'havien sorprés la diada avans, ni 'ls vehins del poble la millor fruyta del fruyterar; si havia de contarvos las brivalladas sens fi de quan era escolá, en perjudici de las canadellas y algunas vegadas de las bacinas, fora cosa de no acabar may.

II.

Jo us vull presentar-lo á l'epoca en que ja era home fet, y d'aquesta sòls contarvos duas fetas las més granadas. Escolteu, si us plau.

Eran las firas de Girona, de merescuda anomenda deu horas á l'entorn, y En Rib-y-rab feya dias acabava de gastarse casi bé tots los diners que li quedavan de la darrera picardia qu'havia comesa; y ¿quina se'n pensá? Ja ho veureu.

Posá una taula á l'Areny, prop del firal del bestiar y, damunt de la taula, un rétol que deya, ab lletres de pam:

LLUMS QUE CREMAN SENS OLI.

La gent escenterida de la fira no'n feu cas, tinguent per ximple ó per garola al anunciador de l'estupenda maravella, y pensant que, si fos cosa certa, no estaria comdemnat á patir colradas de *sol de fira*, sinó que podria passársela més xalada qu'En Noguer de Segaró l'inventor dels tals llums. Mes com per las firas abunda la llana dels clatells tant ó més que la de las orellas, una dona y un noy

pagesos s'aturaren devant del parament de llums. Confegí y torná á confegir lo segon las sílabas de l'anunci y digué á sa mare:

— Reforca, mare, quin estalvi podriam fer!

— Tens rahó com hi ha un xay! — respongué la dona.

Mercadejaren, en conseqüencia, un parell de llums y, entesos sobre 'l preu, que no vé al cas, En Rib-y-rab los hi digué que tornessin á recullirlos al cap d'una estona.

— Oy que vé d'alló mes coronat!, digué la dona. — Ara podrem arribar á casa 'l senyor Pontonich á dur-li aquest cens d'un parell de pollastres.

Retornaren mare y fill, y mestre Rib-y-rab que, mentres la pobra gent havia estat á cumplir son deber ab lo *dómino* ó senyor directe, havia ficat lo parell de llums dins d'un braser disposat al efecte, prenguélos ab uns molls y 'ls entregá al minyó, després de ferse donar lo preu per endavant.

— ¡Llamp, llamp, que creman! — digué 'l noy, dexant anar un dels llums.

— Teniu, mestressa; — insinuá calmosament En Rib-y-rab, entregantli l'altre.

— Foyna! que crema! — esclamá la dona, obrant al igual que 'l noy.

— Ja ho heu dit; — observá 'l gitano blanch — creman y no hi ha gota d'oli; mireulos pèl cantó que volgueu.

— Us ha ben turiscat! — digué un curiós, disposantse á anar á donarne part á la justicia; mes quan aquesta arribá al lloch del succeés En Rib-y-rab havia ja tocat suxola.

III.

Se n'aná á Barcelona y trobantse net de botxacas, vegé un dia per un carrer un pagés — *pagesós* — que duya entre mans un sarrionet que feya olor de diners, y diguéli nostre héroe emprenguentlo ab molta sanch-freda:

— Perdoneu, company. ¿Me fariu un favor?

— Si puch....

— Mireu: vos teniu la retirada mes gran que podeu pensarvos ab un germá meu capellá; en tanta manera que, si no sapigués de cert qu'ell s'está tranquilament á la seva rectoria, cumplint com un sant ab los parroquians, m'haguera cregut qu'anava disfressat per exos carrers de Barcelona.

— Y bé, ¿qué volen?

— Ja veureu. Ahir ne vaig rebre carta en que'm deya necessita de totas passadas, y sens pérdua de temps, una casulla, y voldria 'm fessiu la mercé d'arribar ab mí y provávosne una de las del casullayre que hi ha á l'altre costat de la cantonada.

Prou, prou; — digué 'l pagés.

Arrivaren á la casulleria y aquest dexá 'l sarrionet y 's prová una casulla.

— Bé, bé! — feu En Rib-y-rab — de part de vant no hi ha res á dir: us va pintada. Ara, doneu algunas passas cap al fons de la botiga; que jo veja que tal us escau de part darrera.

Cumplí 'l pobre home, y En Rib-y-rab, mes llest que cap fura, aprofitant la girada d'aquell, arreplegá la moma de damunt la taula y ¡camas ajudeume! sortí corrent de la botiga.

Se girà 'l pagès y, observant la desaparició dels seus capitals, sens cuydarse de tráures la casulla, al menjarse la partida, arrencà á corre carrer avall per atrapar al lladre.

Notarho 'l casullayre, y prenent per conveni dels dos compradors aquell pas, agafar la mitja cana y, sens res al cap, emprendre la persecució del pagès, fou obra realisada mes aviat del que ho acabo de contar.

Y pèl carrer—no sé quin—hagueran sentidas casi al plegat, ò ab curta intermitencia las tres següents imprecacions y súplicas de tres homes corrent com á desesperats:

Lo casullayre:—Agafeu á aqueix que m' ha robat la casulla!

Lo pagès: —Agafen á aqueix que m' ha robat los diners!

En Rib-y-rab:—Agafeu á aqueix qu' es botx.

Trenca d' assí, trenca d' allà. En Rib-y-rab no pogué esser hagut y 'l casullayre, que rescatà la casulla gracies á l' honradesa del pagès, tingué de resultas del esglay y del corre, una malaltia que li causà la válua no d' una casulla, sinó d' una capa pluvial.

IV.

Mes «mal usar no pot durar», y en Rib-y-rab, que ja s' havia entregat á lo mes ordinari del ofici de lladre, pujant á las teuladas, y baxant á robar los terrats, fou agafat un dia com un tòrt, es á dir dins de una bota de besch en que s' dexà caure de bella nit creyentla tapada com las altras en que li servia d' escambell pera 'l descens.

De modo que d' ell podem dir que visqué de robar com un tòrt, y que fou xarpat com lo tòrt en alzina reclamadora.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

NOVAS.

Fora de desitjar que's procurés introduhir mes varietat en las funcions del Teatre Català, alternant las novas produccions que per sa importancia mereixen ferse molt sovint, ab l'estreno d'altres (que sens dubte no n' hi mancan á aquella Empresa) y ab la repetició de las mes conegudas y aprehiadas en nostre modern teatre.

Concorreguda fou la exposició de quadros que en las próximas passadas firas obrí lo Sr. Monter en la tenda que ja d' alguns anys te oberta en lo carrer d' Escudillers.

En número bastant considerable y algunas d' ellas recomenables per cert foren las obras exposadas, debent fer especial menció de las dels Srs. Martí y Alsina, Caba, Fluxent, Urgell, Urgelles y algun altre que no recordem en aquest moment.

Esperém no será aquesta la última de las exposicions que, ab tanta honra y profit pera los artistas, ha iniciat lo Sr. Monter en esta capital.

Ha sortit ja á llum la important publicació anual del Institut agrícola, *Lo Calendari del Pagès*.

En ella, entre los diferents triats articles que hi figuren, descolla lo estudi que, seguint los mesos del any, ha fet lo Sr. J. T.

Dit Sr. ha sabut distribuir ab molt de acert y en estil sumament propi atinadíssimas y profundas reflexions al comens del estudi de la major part dels mesos. Entrant unas voltas en lo terreno de la química, en altres en lo de la economia política, en la meteorologia y en la fisiologia vegetal altres y posant en una paraula á contribució totas las ciencias físicas y naturals en totas sas multiplicadas brancas, ha conseguit fer de son article tal volta lo millor que s' ha publicat en la colecció dels calendaris sortits.

Lo conreu dels camps y de las vinyas, dels oliverars, horts y art de jardiner está molt ben desarrollat.

En la producció del vi, que de pas tracta, apunta algunas reglas, y estenenentse en consideracions sobre la producció vinícola espanyola (despres de mostrar á sos lectors lo cuadro de la producció en Fransa, Russia, Italia y en nostre país), termina recomanant als ganaders l'us dels pámpols que, frescos, los hi podrian proporcionar los agricultors per medi de un senzill tractament. Com á mostra del sentit práctic del article del Sr. J. T. hem volgut presentar á nostres lectors estret corresponent á la mesada de Setembre.

En l' article s' hi trovan també algunas taules que ha prodigat tal volta massa ó tal volta ha escassejat un bon bossí segons lo prisma baix lo que s' mira. Be es veritat que en disculpa del segon surt la arides de càlculs que sols pot fer persona tant recomenable com lo Sr. Moreno, de qui diu lo Sr. J. T. son las taules sinópticas.

En los articles «Práctica de las bonas obras», «Animals, vegetals y minerals» y «La Caritat en lo Camp» no hi trobem res que de menció sia digne.

En l'estudi de la incubació dels ous, per lo Sr. Presta y en l' article titolat «Botànica» del Sr. Sala y en lo cuai s' ocupa dels prats pera 'l farratje hi hem vist exactament las mateixas bonas disposicions que en las primeras parts respectivas reconeguerem en lo Calendari passat.

Lo Sr. Tobella hi te un article titolat: «L' agrónomo, lo agricultor y lo cultivador» bastant ben desarrollat. No obstant eixa qualitat y la concisió ab que está escrit, no 'ns ha pogut borrar lo mal efecte que 'ns causan treballs de esta mena. Senzills com son hi cauhen molt be en *Lo Calendari del Pagès* apuntes com: los «Conexements astronómichs» pero may adequats trobarem per dita publicació articles que, no omplint cap buyt, serian mes propis per consideracions secundarias de algun tractat especial. Segueixi lo Sr. Tobella lo camí empres per lo Sr. J. T., Sala y Presta pera 'l quin li reconeixem sobras de facultats.

La continuació del article «La Mestressa» es molt ben escrita.

Completan lo llibret tres poesias una del Sr. Fages y Romà y duas del Sr. Saleta.

En lo número anterior, al compóndrer lo article de nostre col·laborador n' Andreu Balaguer, se patiren las següents erradas:

En la página 293, col. 1.ª ratlla 22 ahont diu: alguns innombrables, deu dir: alguns dels innombrables.—En la mateixa página y col. ratlla 72 ahont diu: Pigre, deu dir: *Pingre*.—En la mateixa pág. col. 2.ª ratlla 58 ahont diu: «Liber de fini mundi» deu dir: Liber de *fine* mundi.—En la mateixa pág. y col. ratlla 68 ahont diu: tingué lloch, deu dir: *tingueren* lloch.—En la pág. 294, col. 1.ª ratlla 22 ahont diu: que resparlant, deu dir: que res *parlan*.—Y en la mateixa pág. y col. ratlla 37 ahont diu: aquesta comarca, deu dir: *la present* comarca.

En la matinada del dia onze de present mes doná s' ánima al Senyor lo distingit publicista barceloní don Joaquim Roca y Cornet, de qui bé s' pot dir que era 'l

degá de las lletres catalanas. Contemporá de n' Aribau, d' en Lopez-Soler, d' en Renart y d' en Cabanyes en Roca y Cornet aymá com ells a Catalunya, y, tot escrivint en llengua castellana, son sas obras expressió fael de l' esperit de nostra terra. Va sens dir que fou un dels que ab mes alegría saludaren lo renaxement de 1859.

La ploma del escriptor á qui plora avuy Barcelona estigué consagrada tots temps y especialmente á las qüestions religiosas que tractá ab gran acert, ja en la revista *La Civilización* fundada y dirigida per l' immortal Balmes, ja en folletos y altres obras entre las quals debem mencionar son *Ensayo sobre las lecturas de la época* notable per l' elevació de sas idees y per la puresa de sa forma.

En Roca y Cornet era Notari del Col·legi de esta Ciutat, pertanyia al cos de Bibliotecaris Archivers essent ademés un dels mes distingits individus de l' Academia de Bonas Lletres.

La poesia religiosa que tan mala sort tingué l' any passat en los Jochs Florals, estarà enguany de enhorabona. Segons nos han assegurat la Associació de Catòlics y l' Academia de la Joventut Catòlica de nostra Ciutat tractan de oferir al actual Consistori un premi pera la millor oda religiosa que en lo certámen se presente.

Hem rebut *El sarracós* calendari escrit, com diguerem en lo passat número, en mallorquí. Campejant en ell un bonich estil humorístich ha salvat en alguns llochs certes vallas per entrar en terreno hont may voldriam veure als escriptors y menys als que revelan las bonas qualitats que reconexem en los autors de dit calendari. Tant la prosa com la poesia revelan una facilitat extraordinaria en los escriptors tapats tots ells ab lo vel del pseudónim. Las poesías *Sátira* y *El joch*, esta última en fàcils monossílabs son per nosaltres lo millor que conté 'l llibre siguent també ben pintats los cuadros que 's desenvol·lan, en las *costums caneres* Lo llenguatge tot ell es molt triat.

Tenim la satisfacció d' anunciar als lectors de est periódich lo restabliment de nostre col·laborador En Francesch Ubach que acaba de passar per una penosa y llarga malaltia.

Días passats tingué lloch en un dels salons de la Societat *Foment de la Producció Nacional* una reunió al efecte de nombrar una comissió que en la exposició de Viena sia representant de la classe industrial catalana pera la colocació dels objectes que s' enviin y que pugui suministrar al jurat y al públich tots los detalls necessaris. Plaunos esta activitat en quant en la última exposició universal de París molts dels productes enviats per no tenir una colocació mes digne passaren poch menys que en olvit.

En una correspondencia de Vich que inserta lo *Diario de Barcelona* llegim que entre altres de las conferencias ab que 's proposan animar los socis del Cercle Literari de aquella Ciutat las sessions que 'n lo mateix se donan, figura una sobre 'l origen y progressos de la llengua catalana que donará lo llorejat poeta catalá en Jzume Col·lell. Molt guanyaria nostre causa si en las demés associacions de Catalunya de igual classe que aquella, se donés preferencia á temas conssemblants al que acertadament ha escullit lo Sr. Col·lell, pera las sessions ó vetlladas que deguessen celebrar.

Desitjant la societat catòlica *Centro moral-instructivo de Gracia* celebrar la festivitiat del seu patró S. Joseph, ha obert un certámen públich concedint una vara de Jessé de plata al autor de la millor poesia lírica ó épica que escrita en castellá ó catalá, cante 'l Patrocini de S. Joseph á favor de la Iglesia catòlica. Las composicions podrán presentarse fins al 1er de Mars, sens nom ni firma, dirijintlas, junt ab lo nom del autor que anirá en un plech clos portant en la coberta lo títol y lema de la poesia, al secretari carrer del Torrent de las flors n° 6 pis 1. La festa tindrà lloch lo primer diumenje següent al dia de S. Joseph.

Hí haurá 'ls accésits y mencions que 'l jurat cregui convenient.

Durant lo segon any de nostra publicació han visitat la redacció de LA RENAXENSA los periódichs següents: *La Independencia*, *Fomento de la producción nacional*, *Revista popular*, *La España musical*, *El Clamor del magisterio*, *Revista del Instituto agrícola catalan de S. Isidro*, *La Notaria*, *El Paladín*, *La Correspondencia del diablo* y *La Ciencia para todos*, de Barcelona; *La Cigala*, de Gracia; *La Lucha* y *La Provincia*, de Gerona; *El Eco de la Costa*, *El Eco del Litoral* y *la Voz de Iluro* de Mataró; *El Diario de Villanueva y Geltrú*; *El Panades*, de Vilafranca; *La Lealtad del Maestrazgo*, de Castelló; *La Cartagena Ilustrada*, de Cartagena; *El Ateneo*, de Vitoria; *El Eco del Centro de lectura*, de Reus; *El Domingo*, de Vich; *El Ampurdanés*, de Figueras; *La Unidad católica* y *La Revista Balear*, de Palma; *El Juguele*, *Boletín-revista del Ateneo*, *La Ilustración popular económica*, *El Recreo de las Familias* y *El Compañerismo*, de Valencia; *La Ilustración Republicana Federal*, *La Ilustración de Madrid*, *La Voz de la Caridad*, *El Cascabel*, *El Averiguador*, *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, *El Eco de los Arquitectos*, *El Eco popular*, *El Fomento*, *La Zurra* y *La Gaceta escolar*, de Madrid; *La Crónica de los Cervantistas* y *El Progreso Médico*, de Cádiz; *El Ateneo Lorquino*, de Lorca; *La Epoca Médica*, *La Voz de la juventud* y *La Revista Sevillana*, de Sevilla; *El semanario Católico*, de Alicante; *La Violeta* y *La Tertulia*, de Murcia; *El Propugnatore*, de Bolonia y *La Revue des langues Romanes*, de Montpellier.

A tots hem tornat la visita y á tots en general donem cumplidas mercés per havernos honrat ab lo cambi.

RECLAM.

BIBLIOTECA CATALANA

de les mes principals y eletes obres en nostra llengua materna escrites axí en est Principat com en los antichs realmes de Mallorca y Valencia, fetes estampar ab gran esment per amador de les lletres de la terra, sots direcció den MARIAN AGUILÓ y FUSTER del cors de bibliotecaris, archiuers, etc.

Ha exit lo fascicle 9, que conté los plechs 12, 13, 14 y 15 del 'Genesi, d' Escritura y 'l 10 ab los plechs 14, 15, 16 y 17 del Tirant lo Blanch.

Segueix oberta la subscripció en la llibreria d' Alvar Verdguer, Rambla 5, enfront del Liceo.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa Catalana, Petritxol, núm. 6.